

er ikke tale om nøjeregnende bytten, snarere om en given og tagen efter evne og behov. Udvekslingsnettet omfatter en slægt, medens kærnefamilien ikke har nær samme betydning i denne vitale modkultur.

Undersøgelsens empiriske grundlag er hentet på St. Jan. Derved er der blevet mulighed for gennemførelse af en dybdeborende mikrostudie, idet den lille ø har ganske samme areal som Fanø!, og indbyggertallet har altid været begrænset: i 1846 var hele befolkningen på 2.450, i 1917 på 959 og i dag på knap 2.000 personer. Dis- ses forhold beskrives indgående og kompetent, og fremstillingen krydres af en række velvalgte og meget spændende eksempler, især fra slaveriets dage.

Bogens fortjeneste er at bygge bro mellem traditionel historie og antropologi. Det anvendte kildemateriale er således dels arkivalier (blandt andet fra St. Jans landfoged, som giver meget detaljeret information, navnlig om 1800-tallet), dels oplysninger ind-

samlet ved eget antropologisk feltarbejde under langvarige ophold på øen, (interviews har været nødvendige til dels som følge af problemer med adgang til moderne arkivalier hos stedlige myndigheder). Sammen med den relevante litteratur er begge kildegrouper udnyttet til en overbevisende argumentation for forfatterens forskningsteoretiske hovedidé: at antropologernes problemer med at forstå og forklare den særlige afro-caribiske familiestruktur kan løses gennem historisk-antropologiske case studies. Disse er netop anvendelige til at belyse kontinuiteten og dermed forklare aktuelle forhold, der ellers umiddelbart synes gådefulde.

Karen Fog Olwigs bog, (som blev genoptrykt i 1987), er et glimrende eksempel på en sådan stimulerende punktundersøgelse. Det er et held, at den er fremkommet på et hovedsprog, som kan sikre værket den udbredelse, det fortjener.

Erik Gøbel

DET 20. ÅRHUNDREDE

Tage Kaarsted: *Ove Rode – en politiker ved vejs ende*. (Udgivet af Institut for Presseforskning og Samtidshistorie. I kommission hos Odense Universitetsforlag, 1989). 216 s.

I forordet til dette fjerde og afsluttende bind af Ove Rode-biografien ytrer Tage Kaarsted bekymring for, at den lange tilblivelsestid – 26 år – og afstanden tidsmæssigt mellem bindene kan svække helheden i fremstillingen. Specielt føler han en risiko for, at hans egne holdningsglidninger kan få ham til at anlægge »et skiftende syn

på bogens hovedperson og baggrundshistorien« (s. 7).

Nu har vi jo ikke særligt gode eller dybtgående analyser af den videnskabelige biografis problematik. Hvis en sådan engang skal skrives, kunne man jo interessere sig for, om det ikke også kan have sin positive virkning, at biografen i alder så at sige følger tæt med den biograferede person.

Kaarsted har faktisk, hvis man tillader en lidt grov beregning, i alder ligget omkring fem år foran den alder, Ove Rode har i de enkelte bind. Først i dette sidste bind overhaler Ove Rode forfatteren, ellers har de alders-

mæssigt været relativt jævnbyrdige, og det spiller vel også en rolle, når holdningsglidningens betydning for personvurderinger skal gøres op.

I hvert fald føler læseren ingen brist i støbningen ved læsningen af Rode-biografien. Kaarsteds koncept har kunnet holde, også til en voksende bredde, politisk og samfundsmæssigt, i holdningen hos den højt meriterede historiker i forhold til den unge, tydeligt radikalt orienterede historiker, der i 1963 søsatte projektet om den radikale politiker, han nu som dengang med rette betragter som en af dette århundredes betydeligste parlamentarikere.

Når der er indre sammenhæng i alle fire bind, hænger det formentlig sammen med, at vigtige dele af Kaarsteds store, historiske produktion enten er udsprunget af arbejdet med Ove Rode-biografien eller har tæt relation dertil. Det gælder naturligvis først og fremmest disputatsen om »Påskekrise 1920« i 1968, men også andre af Kaarsteds arbejder. I alle 26 år har Ove Rode været placeret i Kaarsteds historiske værksted.

Derfor er det ikke Tage Kaarsteds skyld, at dette fjerde bind kan virke lidt mere tamt end de foregående. Det radikale Venstre havde haft sin tid, konkluderer Kaarsted i sin karakteristik af partiets situation efter 1920. Det samme kan siges om Ove Rode.

Bag Kaarsteds bemærkning om Det radikale Venstre ligger det faktum, at de radikales muligheder var maksimale i den periode, hvor partiet med Socialdemokratiets støtte kunne danne regering og præge udviklingen. Da Socialdemokratiet selv ville til efter krigen, stod de radikale i en yderst vanskelig situation mellem Socialdemokratiet og de to borgerlige partier.

Rode fik specielt vanskelighederne at føle som Det radikale Venstres politiske ordfører, fordi de radikale ledere

ikke kunne finde fodslag. Edvard Brandes modarbejdede i Politiken sine gamle fæller, Zahle var uligevægtig og P. Munch optaget af forsvarspolitik og Folkeforbund. Munch ønskede klart et tæt samarbejde med Socialdemokratiet, mens Rode havde svært ved at kappe forbindelsen til Venstre.

Kaarsted har i andre sammenhænge behandlet en del af denne problematik, men den foreliggende bog uddyber de andre fremstillinger og giver en række væsentlige enkeltheder om de personlige forhold og modsætninger mellem de ledende radikale politikere. Ikke mindst belyses afstanden mellem Rode og P. Munch, Brandes' illoyalitet og Rodes vanskeligheder med Politiken.

Ved Politikens 40-års jubilæum i 1924 lykkedes det i festnummeret den 1. oktober så at sige at slette Ove Rode af bladets annaler. Han blev nævnt som tidligere redaktør af rubrikken »Dag til Dag«, men ikke et ord om hans indsats som redaktionssekretær og politisk redaktør bl.a. med kampagnen mod Alberti. Det var politisk infami på det helt lave niveau.

Heller ikke dengang var det hos sine egne, politikerne skal hente de nemmeste vilkår. I den forbindelse er det ikke uden interesse for forståelsen af begge personer at notere, at Rode og J. C. Christensen i 1926-27 udvekslede udtryk for gensidig agtelse og respekt.

Desuden præciserer Tage Kaarsted Rodes rolle i de konkrete politiske situationer i 1920'erne. Hans flittige arbejde i Folketinget, hans rolle ved det første ministerium Staunings fald i 1926 og hans tilsyneladende særdeles afgørende indsats ved dannelsen af den socialdemokratisk-radikale regering i 1929.

Men også Ove Rode havde som nævnt haft sin tid. De to tyngdepunkter i hans indsats ligger i begyndelsen af århundredet, da det radikale parti skilles

ud af Venstre, og i perioden som indenrigsminister i det andet ministerium Zahle under første verdenskrig. Det er vel også Rodes betydning som politiker i disse sammenhænge, der oprindeligt har tiltrukket Kaarsted. De to foregående bind har grundigt behandlet disse sider af Rodes politiske indsats.

I sin afsluttende bedømmelse af Rode og flere andre steder i bogen peger Kaarsted på, at Rode i sine politiske holdninger afspejlede en social-radikal ideologi med velfærdsstaten som perspektiv. Hans betydning for Det radikale Venstre er uomtvistelig.

Kaarsted forholder sig køligt til P. Munch, vel navnlig på grund af hans forsvars- og udenrigspolitiske synspunkter. »Fred for enhver pris fandtes i hans ordbog førend i Chamberlains«, hedder det med karakteristisk Kaarsted-ironi (s. 102). Men Kaarsted undlader bevidst at afgøre, om Det radikale Venstre i dag mest er Munchs eller Rodes (s. 183).

Sandheden er vel, at spændingen mellem de to linier, personificeret i Ove Rode og P. Munch, stadig er repræsenteret i partiet som realitet og politisk problem. Den parlamentariske udvikling i efterkrigstiden har i høj grad med Det radikale Venstres mandatmæssige midterstilling skabt forudsætningen for, at spændingen er opretholdt.

Kaarsteds gode analyser af Det radikale Venstres og Ove Rodes vanskeligheder i 1920'erne (bl.a. s. 123f) er derfor et vigtigt udgangspunkt for forståelse af problemet stabilitet/ustabilitet i dansk politik også i dag. Ideen om det samarbejdende folkestyre, som Rode jo gjorde sig til en stærk talsmand for, har i dette lys haft svært ved at manifestere sig mere langtrækkende i dansk politik i den form, Det radikale Venstre har forestillet sig.

Som nævnt er Rodes virke som indenrigsminister og dermed leder af for-

delingspolitikken under første verdenskrig, en væsentlig del af fundamentet under hans høje placering i dansk, politisk historie. Dels fordi han da viste sine formidable lederevner, dels fordi han udstak linier, der stadig er væsentlige i dansk politik.

Det gælder først og fremmest placeringen af organisationerne i den politiske beslutningsproces. Det styrkede de beslutninger, der akut skulle tages, men det gav også udgangspunktet for organisationernes vækst og indflydelse på den økonomiske og sociale politik.

Kaarsted viser, at Ove Rode på mange punkter havde visioner, som senere realiseredes i praktisk politik. F.eks. foreslog han under kronekrisen en sagkyndig vurdering af kroneværdiens konsekvenser, et forslag som peger frem mod »vismandsinstitutionen«, der blev til på radikal foranledning i 1962 (s. 117).

Rode har næppe selv set de helt lange perspektiver i dette og andre forslag. Men de vidner om hans politiske talents spændvidde. I hvert fald fik hans indsats med krigstidens reguleringspolitik konsekvenser, der spiller en rolle endnu.

Spørgsmålet er, i hvor høj grad dette er bredt erkendt i den politiske debat, trods den åbenbare udvikling og legitimering af organisationsindflydelsen, der har fundet sted. Nu, over 70 år senere, diskuteres stadig af folketingspolitikere, om organisationernes magt er for stor, og om Folketingets indflydelse er svækket.

Det har man diskuteret i hvert fald siden 30'erne, hvor kritikken specielt gjaldt landbo-organisationerne. I disse år, hvor Folketingets indflydelse i forhold til regeringen klart er styrket, drøftes det mere alment og måske netop i lyset af den følelse af større magt, de parlamentariske forhold har givet Folketinget.

Inden man tager endelig stilling i denne debat, bør man læse Tage Kaarsteds fremstilling i det foregående Rode-bind og hans konklusioner i det nu foreliggende sidste bind. Forståelse for organisationsproblematikken i dansk politik må bygge på indsigt i dens forudsætninger.

Kaarsted har i sin biografi af Ove Rode i den nyeste udgave af Dansk Biografisk Leksikon (bd. 12, 1982, ss. 264-68) for så vidt foregrebet sin fremstilling af Ove Rodes virksomhed i tiden fra første verdenskrigs slutning, til han døde i 1933. Alligevel er det godt, at han har fundet det værd at afslutte og afrunde den store biografi så omhyggeligt, som sket er.

Vi får trådene samlet, en klar forståelse for det element af tragedie og træthed, der hvilede over Rodes sidste år, og en fornemmelse af Rodes forhold til politiske kolleger og modstandere. Dertil en smuk karakteristik af Rode som familiemenneske i ægteskabet med Line Rode, hvor varmen og hengivenheden holdt til det sidste.

Bindet slutter med en gennemgang af eftertidens opfattelse af Rode, »Eftermælet« (s. 170ff), hvor navnlig Hal Kochs præcise vurdering i en polemik med K. K. Steincke i 1960 (s. 179) falder i øjnene. Kaarsted har med dette Rode-bind givet mere end et eftermæle. Han har afsluttet en politiker-biografi i fire bind, som holder et mål, vi kun sjældent ser i danske, politiske biografier.

H. P. Clausen

Bertel & Jørgen. Bertel Dahlgaard og Jørgen Jørgensen i glimt i anledning af 100-års dagene i 1987 og 1988. (Tidens Tankers Forlag, 1988). 91 s. Poul Møller: *De styrede landet.* Politi-

ske portrætter. (Stig Vendelkærs Forlag, 1988). 170 s.

Thorkil Kristensen: *Erindringer.* (Odense Universitetsforlag, 1989). 108 s.

Poul Nyboe Andersen: *Det umuliges kunst.* Erindringer fra dansk politik 1968-77. (Odense Universitetsforlag, 1989). 248 s.

»Bertel & Jørgen« er en mindebog. Dens indhold er genoptryk af biografiske artikler om de to radikale politikere suppleret med udvalgte taler og artikler af dem selv. Nyt materiale rummer den ikke.

Poul Møller har tegnet syv små portrætter af ledende politikere i efterkrigstidens Danmark: Hans Hedtoft, H. C. Hansen, Erik Eriksen, Thorkil Kristensen, Bertel Dahlgaard, Jørgen Jørgensen og Poul Sørensen. Både som politikere og som mennesker. De fleste præges af elskværdig respekt for politiske modstandere, og biografien af Poul Møllers egen partifælle er egentlig ikke den venligste. Dog fornemmes det, at Poul Møller strækker sig langt i sin bestræbelse på at tegne et afbalanceret billede af Jørgen Jørgensen, der karakteriseres ved sin grundtvigske, antiakademiske holdning og sin overbevisning om, »at det standpunkt, der var hans, var det rette, allerede af den grund at han naturligvis ellers ikke ville have indtaget det.« Interessant er ikke mindst artiklen om Erik Eriksen, der som Hans Hedtoft placeres blandt de menneskeligt varme i dansk politik. Som sit bidrag til diskussionen om trekantregeringens dannelse i 1957 peger Poul Møller ud fra hele sin forståelse af Venstrelederens person på den mulighed, at Erik Eriksens afvisning af det radikale tilbud om at danne en ren Venstregering også skyldtes hans modvilje mod at blive afhængig af radikal støtte, og iøvrigt at hans personlige